архітектура і будівництво

Виходить з 1962 р.

№№ 11—12 (1091—1092)

ЧЕРВЕНЬ 1993 р.

НАС ЧЕКАЛО СПРАВЖНЄ СВЯТО

В яскравий, теплий травнений день, коли, здавалось, вся природа — квітучі сади, зелені, з білими свічками каштани й співаючі пташки, відзначають найбільше свято нашої епохи — День Перемоги, ветерани війни й праці інституту прямували до місця збору.

А мені згадався той далекий 1945-й! Харків, найбільша площа Європи, тоді ім. Дзержинського, куди, стихійно, із усіх районів міста йшли тисячі щасливих людей, щасливих тим, що закінчилася така важка для них війна, закінчилась перемогою нашого народу над фашизмом. Це була всенародна радість. Зовсім незнайомі люди обнімались, цілувались, поздоровляли один одного. Гриміли залпи, оркестри, звивались фейєрверки, нескінченні багатоголосі вигуки «Ура!»

...Перед входом до залу КІБІ традиційне фотографування всіх учасників з ректоратом та профспілковими діячами інституту. Зал зустрів нас урочистим маршем, святково накритими білими скатертинами столами з квітами, і, як для нашого часу, цілком пристойною їжею.

Свято відкриває й веде голова ради ветеранів війни й праці професор С. О. Слюсаренко, він щиро поздоровляє всіх присутніх з 48-ою річницею закінчення Великої Вітчизняної війни і надає слово ректорові інституту професорові А. М. Тугаю. Ректор тепло й сердечно вітає присутніх із святом Перемоги, дякує ветеранам за навчання й виховання молодого покоління, бажає здоров'я і щастя. Щирі поздоровлення ветеранам прозвучали від голови профкому інституту М. Д. Василевського. Із спогадами про трагічні і героїчні події півстолітньої давності виступили заступник голови Ради ветеранів О. С. Тронін, доценти І. Д. Беспалий, О. Ю. Васильченко, завідуючий кафедрою військової підготовки Д. П. Безруков.

В паузах між виступами присутні із задоволенням подивилися іскрометні танці нашого студентського ансамблю «Дніпро» (керівник Михайло Кадученко), прослухали вокальні номери у виконанні дуетів: В. Є. Михайленка та А. В. Александрової, В. Є. Михайленка та Петра Чеверди, юної бандуристки Ярослави Кадученко.

І, нарешті, були танці під злагоджений оркестр, що добре виконували знайомі ветеранам мелодії: танго, фокстротів, короля танців — вальсу. Усі присутні висловлюють глибоку подяку ректору, профкому, керівництву Ради ветеранів за організацію такого свята.

Г. ПОПЛАВСЬКА,
член Ради ветеранів.

ДЕНЬ КИЄВА

Вернісаж на Андріївському

Тут, у виставочному залі відкрилася виставка «Лінія модерну». Представлено твори з колекцій музею історії Києва, музеїв українського, російського образотворчого мистецтва декоративно - прикладного мистецтва і інших: роботи Васнецова, Врубеля, Сомова, Кричевського, Нарбута, Жука, ескізи театральних костюмів Петрицького, розписи Собачко, книжки, меблі, речі побуту.

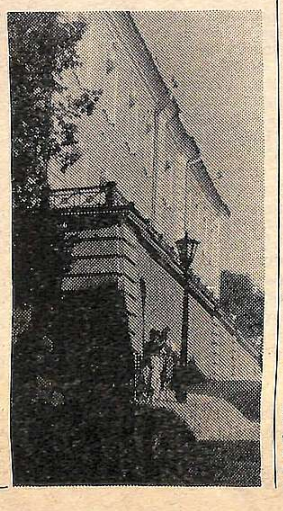

НАМ ПОТРІБНІ ЗГУРТОВАНІСТЬ І ВЗАЄМОДОПОМОГА

Сьогодні наша бесіда із головою профспілкового Комітету вузу Миколою Дмитровичем ВАСИЛЕВСЬКИМ.

— Що наші профспілки роблять, щоб допомогти своїм співробітникам пережити сьогоднішню економічну ситуацію?

— Найперше профком, і його підтримав ректорат, домовився, що наші викладачі, співробітники, студенти повинні своєчасно отримувати заробітну плату, стипендію. З цього питання я почав свою відповідь для того, щоб ніхто у нашому вузі не міг подумати, що фінансові кошти які надходять з Міносвіти на наш рахунок, можуть спочатку бути використані в інших справах. Це як раз те питання, на яке профспілки можуть вплинути. І якщо буває затримка зарплати під час її збільшення, то винне в цьому не ректорат і бухгалтерія, а в першу чергу Міносвіти, адже від нього залежить надходження коштів на наш рахунок. І наша бухгалтерія (як деякі думають) до затримки не має відношення, навпаки, коли до нас приходить з Міносвіти закон про підвищення зарплати, то співробітники бухгалтерії працюють і в суботу, і в неділю.

Ми також активно працюємо і на міському рівні. Так, в страйковому комітеті галузевої профспілки працівників освіти ми контролюємо виконання рішень і законів уряду України, а саме по заробітній платі. Цим займається К. В. Седун.

— В інституті нема бази відпочинку. Що робить профком, щоб співробітники могли все-таки відпочити після трудового року?

— Так, ваша правда. У нас нема жодної бази відпочинку. Табір, що знаходиться в П'ятихатках, в жалісному стані, занедбаний, і він питання відпочинку, зрозуміло, вирішити не може. Тим більше, що й земля, де він розташований, досі також не наша. В зв'язку із новим положенням про приватизацію нас в будь-який час можуть примусити звільнити це місце.

Але ми прагнемо налагодити хоч мінімальні можливості використання табору. По-перше, як базу для геодезичної практики студентів, по-друге, мабуть, як табір відпочинку для дітей викладачів і співробітників. Але для цього треба провести ремонтні роботи: відремонтувати кухні та сантехніку, привести в порядок територію. Але грошей на ці роботи в інституті нема. Ми бюджетна організація.

Ви спитаєте, що ж для цього робиться? Зрозуміло, ректорат прийняв рішення максимально вишукати кошти для наведення хоч якоюсь мірою порядку на цій базі.

— А що можна сказати про інші місця відпочинку, чи сподіватися на них?

— Так. Ми вже маємо попередню домовленість для відпочинку наших співробітників на турбазі «Карабах» і у пансіонаті «Чайка», що в Алушті. Укладенню цих договорів посприяв за власною ініціативою доцент кафедри будівельних матеріалів Ю. Г. Гасан.

— Миколо Дмитровичу, скажіть, будь ласка, про вартість цих путівок, чи дуже дорогі?

— І квітня на 20 днів путівка коштувала 40—50 тисяч карбованців, а що буде завтра, хто знає? І тут ми маємо певні труднощі. Якщо раніше, згідно колдоговору, профком мав змогу оплачувати співробітникам 50% вартості путівки, то сьогодні ми поки не маємо можливості здешевлення їх.

Ми знаємо, що, враховуючи важке матеріальне становище, люди наші відмовлятимуться від путівок через їх дорожнечу. Але ми все рівно укладатимемо договори на відпочинок. Зрозуміло, що відпочинок 240 чоловік, як минулого року в «Карабаху», ми сплатити не зможемо, але на 100 може потягнемо. Адже ж в минулому році путівка в «Карабах» коштувала 8 тисяч.

І ще одне. За 1 квартал 1993 року лише, згідно колективного договору на матеріальну допомогу, спортивні абонементські групи, і на померлих ми виплатили понад 370 тисяч карбованців. Тобто, якщо так буде і далі, то за 1 рік ми використаємо увесь мільйон, що нам відшкодував вуз на соціальний розвиток за колдоговором.

— Тепер трохи інший бік питання. Що робить профком, щоб більше наших співробітників могли отримати садово-огородні ділянки?

— Це важке питання. Раніше ці ділянки нам давали централізовано: ми готували документ (лист), направляли його в район, де були ділянки, і нам їх виділяли. Тепер багато що змінилося. Сьогодні у зв'язку з підготовкою до проведення приватизації землі місцеві ради прилеглих районів Київської області не хочуть давати землю. Яка причина? Це зростання вартості землі. Та й що критися, меркантильні інтереси трудівників села. Нам, наприклад, пропонують за надання землі побудувати 10 км дороги чи дати 5 км газових труб або зробити водопостачання. Зрозуміло, що на такі «інтереси» наш інститут грошей не має, ми ж «бюджетники».

Разом з цим профспілка вузу та ректорат продовжують роботи в цьому напрямку, лише змінивши тактику. Як? Ми намагаємося знайти невеличкі ділянки для огороду чи саду, тобто по 5—7 ділянок поруч із залізницею. Хочу відзначити активну роботу в цій справі доцента кафедри архітектурних конструкцій А. М. Висоцького. Але у профспілкового комітету вузу є прохання.

— Що ж просить профком?

— Щоб люди, які отримують власні ділянки, виявляли ще й власну ініціативу. Тобто, щоб створювались ініціативні групи з людей, що бажають мати сад або город. Тоді А. М. Висоцький координуватиме куди їхати, щоб добиватися надання ділянок. Ректорат і профком забезпечать необхідною документацією для отримання ділянок. Ну і пільги. Це значить, що члени ініціативної групи матимуть певні переваги під час розподілу садово-огородніх територій.

Що нами зроблено в цьому плані? На сьогодні вже є принципова домовленість про надання огородів у Великій Димерці Київської області. Крім того, ректорат проводить роботу по відведенню землі в Полтавській області для будівництва бази відпочинку КІБІ. Цим займається проректор інституту С. И. Цимбал.

Отже, ще раз повторюю, що нині ми повинні спиратися на ініціативу членів профкому. Треба працювати, адже під «лежачий камінь вода не потече», треба відмовлятися від принципу «дай». Один профком нічого не зможе, потрібна підтримка членів профспілкової організації.

— Миколо Дмитровичу, ви кажете: інститут грошей не має, а що профспілки роблять, щоб все-таки гроші в нас були?

— Працюємо над цим. Ось, наприклад, рішенням профкому кілька місяців тому було вирішено, що незначну частку вільних грошей, які ми маємо, покласти під проценти в банк «Ажіо». Через 3 місяці ми матимемо деякі гроші від процентів. Вони підуть для виплати матеріальної допомоги, поточних потреб профспілковій організації, наприклад, надання грошей на допомогу під час смерті співробітників. Але і тут ми маємо ускладнення. Відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України всі виплати працюючим обкладаються 20% податком. Це означає, що виплати згідно з Колдоговором на смерть, премії, часткову оплату путівок тощо зменшуються.

Ми з вами живемо у хворому суспільстві і тому маємо тільки одне, що можемо протиставити складностям сьогодення: згуртованість, взаємодопомога і персональна ініціатива кожного.

— Миколо Дмитровичу, дякую вам за бесіду, хоч вона була дуже короткою, хотілося б отримати від вас відповіді ще на багато запитань.

Бесіду вела І. Геращенкова.

ОГОЛОШЕНО КОНКУРС

Госпрозрахунковий науково-дослідний комплекс оголошує конкурс на заміщення посади старшого наукового співробітника галузевої науково-дослідної лабораторії будівельних конструкцій, кандидат технічних наук.

АРХІТЕКТУРА ГРОТЕСКУ: ЧАС І ТЕНДЕНЦІЇ

постановка проблеми

1. ГРОТЕСК ЯК АРХІТЕКТУРА У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ

За самою етимологією терміну «гротеск» від італійського «грот», «печера» ховаються, мов під лушпиною, цікаві метаморфози одного й того ж явища. Одночасні трагізм і комізм, виявляючись в образах культури, стають амбівалентними. Саме такий підхід до культурологічного вивчення спільних суголось і розбіжностей, введених до літературознавства А. Шопенгауером та Фр. Ніцше (його «Народження трагедії з духа музики», 1871 р.; див. також: В. В. Вересаєв «Аполлон и Дионис», 1924 р.; Д. С. Лихачов та ін. «Смех в Древней Руси», 1984 р.), М. М. Бахтіним («Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса», 1940 р.; поділення культури на народну, карнавальну, сміхову та церковну, вчену, офіційну) та ін., постав відправним пунктом для розглядання витворів мистецтва як єдиного цілого у загальному контексті культури.

Теза про нероз'єднаність культури на офіційну і народну досить відома. Серйозності ставлення до дійсних подій офіційної культури, де гра узаконена в цій серйозності і сміхові моменти зведені до мінімуму, неодмінно протистоїть не менш сильна, але більш іронічна, тому й розпливчаста, а не структурна, народна культура (згадаймо бахтінське: «Если народ на площади не смеется, то народ безмолвствует...»). Таким чином, гротескний сміх, який здається, в сфері теорії і історії архітектури з концептуальних позицій ще ретельно не розглядався (лише фрагментарно — у зарубіжних авторів; Ч. Дженкс, З. Гідіон, К. Фремптон, А. Лоос, Р. Арнхейм та ін.), і що посідає в ній значне місце, рівноправно може бути введений до феноменологічного вивчення історико-соціальних аспектів архітектурної спадщини і творчості окремих майстрів.

Безумовно, найбільш цікавою тут є проблема образу. Образ, виступаючи хронотопом культури, постає подією, «событием» як «со-бытием» в культурі і мистецтві.

Механістична стійкість архітектурного образу робить його предметом «світосяйного» часу. Він постає двучасовим, багаточасовим, але не сучасним, потребуючи якогось есхатологічного ставлення до себе. Від нього світанком відходять «промені часу» — у просторі яких на образ із різних боків й відстаней «позаприсутньо» (Бахтін) позирають естетики і філософи. Зовнішнє синкретичне злиття і позаприсутність самі по собі є рефлексією часу. І час в сміховому аспекті як антитеза самого себе набуває народно-сміхового характеру. Воно посідає амбівалентним, водночас вмираючим та оновлюючим, прославляючим і проклинаючим. «Времени не по себе, оно — прежде-временное время, одновременное.. и его постоянное бытование... заставляет философию заниматься его бытописанием со скрупулезностью живописца с той только разницей, что в данном случае создается портрет времени, все время меняющийся»,— пише О. В. Босенко у «Феноменологии времени».

Отже, у першому наближенні можна пропонувати два значних підходи (майже методи), понятійні тенденції:

I. Погляд на архітектуру в традиційному аспекті (протягом історичних епох) й визнання окремих гротескних образів окремих споруд.

II. Погляд на будь-яку форму як на гротескний образ, беручи до уваги неспіввідносність, наприклад, стуності і форми (гносеологічний аспект), функції і образу (онтологічний аспект), форми і матеріалу (наприклад, за Л. С. Виготським) тощо.

Перша тенденція властива для історико-культурних реміниценцій, інакше кажучи — це **гротескні маргіналії** на полях великої книги всесвітньої **історії** архітектури. Друга — найбільш властива **сучасним** архітектурним витворам як неповторний ліричний виток. Тут перед-предметність мистецтва виступає своєрідною **структурою** його обгрунтування. Окремими темами для вивчення, крім формологічних змін у вивченні, можуть бути раціонально-логічні корені в ірраціоналізмі (а також й в раціоналізмі) архітектури XIX—XX ст. (містичне начало), деструктивізм та антропологічні зміни типологічних характеристик (метаболічні тенденції).

2. ЧАС В РОЛІ ПЕРШОЇ ТЕНДЕНЦІЇ АРХІТЕКТУРИ ГРОТЕСКУ

Подолання часу найбільш виразно можна простежити у тих явищах образу, де він загублює свій офіційний, академічний сенс; сенс, що постає «анагогічним» (Г. Г. Шпет, тобто — «надсенс») — він є тепер істинним його сенсом, а самий образ — гротескним.

Дотримування ордерних архітектурних канонів, розроблених у трактатах А. Палладіо, С. Серліо, В. Скамоцці, Дж. да Вінйоли, повністю відповідало етапу суспільно-політичної структури держави (у тому числі в Росії — «епохи архітектурної класики»), його догматичній диктатурі («За спиною кожного диктатора стирчить дорична колона», Г. Рід). Саме тектонічна структура споруди, її міцність, непохитність устоїв — як конструктивних, так і культурно-естетичних — призводить в кінці XVIII ст. до **виникнення «атракційної архітектури»** (термін польських теоретиків архітектури, підказаний В. В. Чепеликом). У ній в особливій гротескній формі смакується **насмішка над часом**, підкреслена його тлінність; витікає, подібно маскарадним жартам, описаним ще И.-В. Гете в своїх щоденниках й порушеним М. М. Бахтіним в монографії про Рабле, гідність, що перетворюється у недоліки, бавлення якими набуває дійсно середньовічного, раблезіанського характеру. Це — знаменні **романтичні руїни**, що такими й створювалися, в Царському Селі, Павловську, Стрельні, (в Росії), Софіевка, Качанівка, Тростянець, Батурин та ін. (на Україні) — паркові композиційні елементи Чарлза Камерона, Джакомо Кваренгі, А. Н. Воронїхіна, В. І. Неїолова, Ю. М. Фельтена, Вікентія Бренни, П'етро ді Готтардо Гонзага, Р. де Жірардена та ін. І завдяки російським традиціям — **споруження катальних гірок, сніжних фортець** тощо — культура європейських держав (бо майстри переважно були іноземцями) стала частиною культури Росії. Тут **феномен перетікання сенсових відтінків** з релігійно-святкових, буфонадних, сміхових — в суворі церковні й догматичні — набуває специфічного характеру, не схожого на середньовічну й народну сміхову культуру епохи Відродження у західноєвропейських країнах.

Але це **глузування над тектонікою форми** доброзичливе, неозлоблене й не **протистоїть офіціозу монархічних режимів.**

«Емансипація часу» (Д. С. Лихачов) в гротескній архітектурі робить однонаправленість часу його подоланням. **Перспектива часу** вже посідає **зворотньою перспективою** — як в руській іконі (див. праці П. О. Флоренського, кн. Євг. М. Трубецького, акад. Б. В. Раушенбаха).

Якщо говорити взагалі про ідеї атракційної архітектури, то **театральні декорації** того ж П. Гонзага, Д. Фоссаті, Л. Саккетті, Б. Галліарі, чудові всесвітньовідомі оформи-сюїти Дж.-Б. Піранезі постають яскравим їх втіленням. А полотна Гюбера Робера, П.-П. Рубенса, К.-Ж. Лоррена?!...

Гротескні, атракційні форми, створені майстрами живопису і архітектури, персоніфікують собою редукцію часових метафор, міфологічність і метафоричність часу, його комізм, карнавальність і буфонаду (і навіть містерії в дусі Вяч. Іванова...). Гротескна архітектура кінця XVIII ст. в Росії свідчить про **«втомленість»** канонічних форм від соціальної, естетичної та взагалі будь-якої традиційної ролі. І тут, мабуть, не можна говорити про кризу течії, **«істерію історії»** (хоча класицизм в Росії в цей час переходить у свою заключну формотворчу стадію), в епоху якої виникла гротескна, точніше,— **бурлескна архітектура.** Романтична іронія виковується саме в тій якості, в якій її трактував К. Маркс,— «як діалектичної пастки» для буденного здорового глузду, в якості засобів подолати суб'єктивну обмеженість бачення (своєрідна «гра в класики», як сказав би Хуліо Кортасар).

3. ГРОТЕСК В ЕКЛЕКТИЦІ І РОМАНТИЗМІ XIX СТОЛІТТЯ

Є. І. Кириченко в своїй книзі «Архитектурные теории XIX века в России» (М., 1986 р.) відзначає, що питання про співвідношення романтизму і реалізму

Илл. 1. Кухня-руїна в Царськосельському парку. Архіт. Дж. Кваренгі, скульпт. К. Альбані (1785—1786 р.р.). Малюнок Ч. Камерона. Павільйон-руїна в парку князя О. А. Безбородка в Полюстрові. Креслення-малюнок Дж. Кваренгі (1780-ті р.р.). За цим малюнком Кваренгі зробив перший свій офорт. Руїни. Романтична фантазія П'етро Гонзага (кінець XVIII — початок XIX ст.).

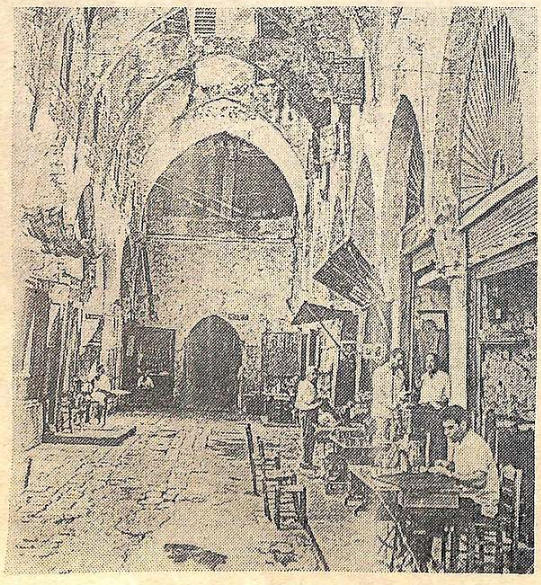

Суг — це специфічна

За давніх-давен Ліван називають воротами Сходу. Географічне положення в центрі близькосхідних перехресть, а також на морському та сухопутному стику Європи, Азії та Африки сприяло виникненню великих торгових міст: Тир, Сайда, Біблос. Ці міста були великими центрами Середньомор'я, жителі цих міст встановлювали торгові зв'язки із іншими народами. Тому вони будували кораблі та плавали, ткали матеріал і фарбували його пурпуром, що добували з черепашок.

З давніх-давен торгово-ділова діяльність розвивалася по двох напрямках: внутрішня торгівля і зовнішня торгівля. Накопичувався торговий досвід. Внутрішня — це місцева торгово-ділова діяльність в місті, а також між містами побережжя Лівану. За індивідуальною ініціативою та залежно від потреб ринку виникав в цих містах суговий торгово-економічний простір, як самостійний розвиток торгово-ділової діяльності.

Мабуть, що сугові простори формувалися на основі попиту перед пропозицією, що сприяло специфічному профілю та професійному стилю планування мережі.

Суг — старий специфічний тип торгівлі, що являє пішохідний простір (звичайно критий), забудований з двох боків магазинами, з традиційною формою покупки і продажу. Він являє собою діловий центр міського середовища. Це — єдиний елемент пішохідної системи міста кінного типу, що не залежить від автомобільного руху. Фасади сугу, що мають характер суцільних вітрин, виникають за рахунок виставок різноманітного товару.

Особливості сугового простору спираються на традиційні умови життя населення, рівень життя, рівень розвитку торгівлі і виробництва. Сугові простори розвивалися. специфічним шляхом, характерним для того часу. Кожний суг виконує свою специфічну роль централізовано, що полегшує торгово-ділову діяльність жителів.

Розташування старовинних міст поблизу моря сприяло організації перпендикулярних узбережній смузі сугових просторів лінійного типу, напівпроменевий Порт був ядром цих просторів.

Специфічні суги якоюсь мірою вирастали стихійно, виконували торгово-ділову, громадську і розподільну функції, що сприяли розподілу та організації пішохідного руху відвідувачів з одного сугу в інший.

Суговий стиль сприяє об'єднанню окремих підприємств, елементів обладнання, благоустрою в єдиний організм з навколишнім міським середовищем.

Суг є ядром розвитку комер-

досі не розв'язане. Взагалі, раціоналістичний підхід до ірраціоналістичного здатний викликати не більш як кальку, ремінісценцію з буття-явища. «Мультивалентність» (Ч. Дженкс) архітектурного образу в одній з площин культури очевидна. Еклектика, що панувала в архітектурі XIX ст. (десь 1820—1890-ті р.р.), мала своїми підставами романтичні ідеї, якими розпочався цей вік. Людська свобода, на відміну від епохи Ренесансу та Просвітительства, постала основою розробки нової етики та ідеології. Можливо, саме **готичні вікна в рукописах Достоєвського** свідчать про той «літописний час» (Д. С. Лихачов), в якому перебували історичні стилі протягом XIX ст. Художні ознаки образу, з'являючись у часі, поставали своєрідними професійними ознаками— **«анфіладність часу», «аркатурність часу», «балюстрадність часу»...**

В першій половині XIX ст. А. А. Менелас, А. І. Штакеншнейдер, М. Д. Биковський, М. Л. Бенуа, підтримуючи традицію XVIII ст., створюють у передмістях Санкт-Петербургу гротескні споруди, а також дещо буфонадні псевдоготичні паркові будови (див. фото).

Тут, розглядаючи образ з точки зору «великого часу», можна спостерігати, що він, розпечений, застигає у готиці середньовіччя чи у витворах великих «каталонців» — Антоніо Гауді-і-Корнета, Л. Доменік-і-Монтанера, Ж. Пуш-і-Кадафалька... Химери, леви та інші гротескні анімалістичні скульптури можуть бути розглянуті в цьому контексті як **образ бахтінських «веселих чудовиськ», цих «маргіналій часу».**

4. ЧАС І ДРУГА ТЕНДЕНЦІЯ АРХІТЕКТУРИ ГРОТЕСКУ

Створені засобами архітектури витвори, на які вказувалося вище, втрачають свою раціональну функцію, що є невід'ємною частиною, змістом будь-якої архітектури, через що простір розділяється стіною (В. С. Біблер говорить, що **архітектор створює пустоту;** для О. Г. Габричевського **стіна — мембрана простору!**). З витвору архітектури споруда стає твором скульптури, бо в ній присутні всі ознаки «незацікавленого» судження, чи, висловлюючись терміном І. Канта, **«модальність судження смаку».**

Тут протистояння часу опиняється споборництвом йому. Образ, що спливає сенсом, постає він'єткою, заставкою, прелюдією і увертюрою часу. **Людина допомагає часові подолати опір самого себе. З «ніщо»** народжується **«протичас», «проточас»** (О. В. Босенко), час, що тече назад, що зустрічається із віддзеркаленням свого власного становлення. Бачення «сьогодні» — як минуле «завтра», як щось забуте в образі вічності.

І цей суперечливий, мов зітканий з грубої тканини, характер часу робить його антитезою завмираючого у суперечності образа, образ стає ірелевантним.

Гротеск, бурлескність, атракційність сучасної архітектури — роботи одного з провідних австрійських майстрів Ханса Холляйна, Луїса Кана, американського дизайнера Дж. Уайнса, що розробляв низку магазинів «Бест Продактс Компані» у Х'юстоні, Сакраменто, Таузоні, Катлер-Ріджі... а також досить відома **концепція анархітектури** (протиархітектури, «архітектури навпаки» (у постмодернізмі Японії — також виступають як утіха нещасним середньовічним характером часу, чудернацька і безжалісна експлуатація його влади. Тут можна назвати так званий **«ізоморфізм»** (наприклад, будинок Кадзумаса Ямашіта в Токіо, 1971 р.), це відлуння **хайтеку,** один з його напрямків, що перегукується із образами матеріально-тілесного низу у М. М. Бахтіна; **«хеппенінг»** та ін.

...Фасади аконструктивні, атектонічні. Їхні естетичні якості своєрідні й, мов зруйновані вибухом чи землетрусом, частини фасадів, свідчать про спритність їхніх володарів, бо за такими екстравагантними зовнішніми оболонками прихована примітивна меркантильна функція,— ось те нове, що виникає в сучасній архітектурі у порівнянні її із знахідками XVIII—XIX ст. Але тут вже самий час мов осипається разом із цеглою...

Якщо гротескне зодчество XVIII—XIX ст. мало досить «серйозний» характер, все це будувалося «взаправду», то сучасний бурлеск постає ілюзією, відсутністю деякої «порядності», «достотності», травестією — це було неприємно для старих майстрів. Їхній гротеск філософічний, мудрий. Сучасний, навпаки,— скоріше «санітарний», «лікарняний» (В. В. Чепелик).

В новій бурлескній архітектурі ідея твору, що несе у собі ницівний, казармений, **комерційний гумор,** отримує все ж таки й свій власний гегелівський саморозвиток — це «живий міф свідомості» (О. Г. Раппапорт, Я. Вуєк, Р. Арихейм та ін.), що **надає явищам культури трансцендентний сенс і блиск.**

Але гротеск має не тільки відкриті, відверті характерні форми і ознаки. Для Сьорена К'єркегора і Альбера Камю, наприклад, абсурд був «нормальным состояньем мира» (Пастернак)... Але — це тема окремої роботи.

А. ПУЧКОВ,
архітектор
Фото з архіву автора.

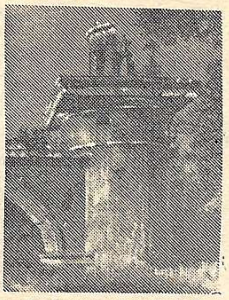

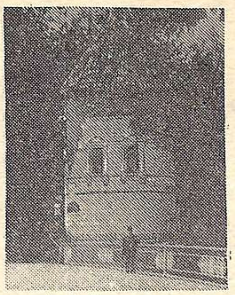

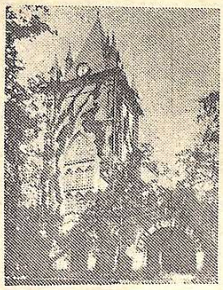

Илл. 2. Башта-руїна біля Гатчинських воріт в Царському Селі. Архіт. Ю. М. Фельтен (друга пол. XVIII ст.). Піль-башта в Павловську. Проект розпису П. Гонзага (кінець XVIII — поч. XIX ст.). Фото кін. XIX ст. Шапель (каплиця-руїна) в Олександрівському парку Царського Села. Архіт. Адам Менелас (1827 р.). Фото поч. XX ст.

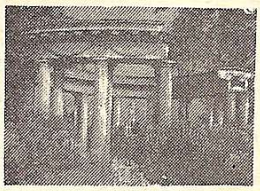

Илл. 3. Колонада Аполлона в Павловську (1780—1783 р.р.). Частину Колонади за вказівкою Чарлза Камерона було розібрано.

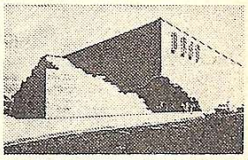

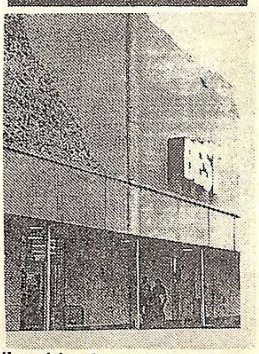

Илл. 4.4а. Фасад магазину «Бест Продактс Компані» в Х'юстоні, Техас . Дізайнер Дж. Уайнс (1976—1979 р.р.).
Магазин в Сакраменто, шт. Каліфорнія. Дізайнер Дж. Уайнс (1976—1979 р.р.).

Илл. 5. Руїнний місток в Павловську (кін. XVIII ст.), виконаний з березових колод та класичної вази. Руїни в Павловську. Побудовані А. Н. Вороніхіним за проектом Ч. Камерона (1804 р.). Руїна на Руїнному пруді в Петродворці. Архіт. О. І. Штакеншнейдер (1852 р.). Фото кін. XIX ст.

торгівля

Із досвіду зарубіжної архітектури

ційного району міста, навколо нього виросли торгово-ділові мережі, що створюють комерційний район міста (центральний район), що оточується житловими районами.

У вирішенні нового комерційного району будівельне законодавство не передбачало пішохідних просторів за багатьма причинами. Отже, суговий простір залишається єдиним пішохідним простором.

Історичні факти довели, що індивідуальна ініціатива хазяїв і традиційний стиль торговельної діяльності найжиттєвіший та найефективніший для розвитку комерційної діяльності і будівництва споруд комерційного типу.

Накопичений досвід показує, що необхідно зберігати традиційний стиль і в майбутньому, особливо у відновленні комерційного району Бейрута. Досвід також показав, що швидкість і розмах будівництва та розвитку комерційного району Бейрута в 50—60-х роках за допомогою іноземного капіталу виявились нежиттєздатними.

Суб'єктивна сторона цієї нежиттєвості в прийнятті латинської тенденції в Лівані (вплив французького колоніалізму), яка спрямована виникненню деяких особливостей в основному в законах, як про комерцію, про працю, будівництво, приватну адміністрацію і ін. В законі про комерцію було прийнято статтю, що відрізняє об'єкт приміщення від його ділової діяльності. Суть цієї статті в тому, що аренда приміщення є одним з елементів, які створюють підприємство. Ця додаткова стаття дає право тому, хто взяв приміщення в аренду, стати постійним арендатором. Це означає, що він вже хазяїн і може продати цю аренду за великі гроші. Цей процес спричинив якоюсь мірою напрямку стрілянини під час громадянської війни в 1975 р. в комерційний район Бейруту для його зруйнування за свідченням справжніх володарів.

Закон про працю, наприклад, створений саме для захисту трудящих від роботодавців (хазяїв праці). Це якоюсь мірою вплинуло на могутність ділових і торгових підприємств, де володар прагне зменшити кількість і тривалість роботи службовців.

Профспілки, в свою чергу, прагнуть захищати права членів профспілки, а Закон про працю доводить, хто хазяїн праці. Звідси й починається боротьба, хто з ким працює і для кого. Всі: і професійна група, і той, кому належить результат роботи, прагнуть обійти закон і покласти відповідальність один на одного.

Зараз з'явився новий тип споруд, в яких займаються торгово-діловою діяльністю. Він являє собою щось середнє між традиційним суговим простором і новим торгово-діловим центром, створеним за місцевою ініціативою. Це є пропозицією до поновлення сугових просторів в традиційному стилі в післявоєнний період, тобто після громадянської війни.

У відомому проекті **«СУГ ЕЛЬ РАУВШІ»** приділено багато уваги пішохідному простору. Проект вирішений в складній лінійній конфігурації з малою кількістю поверхів. Магазини розміщено на перших поверхах по горизонталі, на верхніх поверхах спроектовано бюро. Проект складений із чотирьох секцій, пов'язаних між собою пішохідними алеями.

Еволюційний розвиток Лівану з незапам'ятних часів — це відображення власної активності, що розвивається комплексно, називається традиційним стилем.

Традиційний стиль торгівлі мав два профілі: внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Сугові простори відображують природню торгову активність. Накопичувався власний досвід, достатній для подальшого розвитку.

Досвід показав, що прийняття іноземного профілю розвитку мало революційні наслідки. Так, Франція подарувала (диктувала) Лівану французький стиль життя (латинський) з метою обертання Лівану в орбіті Франції. Іноземний капітал, наслідуючи свою вигоду, швидко створював мічний торгово-діловий пункт для виконання в своїх інтересах посередницьких операцій. Коли ж відпала необхідність в його існуванні, він був знищений.

Планування і будівництво торгово-ділових просторів в традиційному стилі, що відображує потреби жителів, є назрілою необхідністю для подальшого і успішного розвитку. Необхідно поновлювати традиційний стиль, використовуючи досягнення науково-технічного прогресу.

ХІЛЬМІ ЕЛЬ ХАРІРІ,
аспірант кафедри основ архітектури

На фото: Суг — критий торговий простір.

Ганна ОНКОВИЧ

КУЛЬБАБКИ

◆

Бездомні

Живемо в різних кімнатах. У різних квартирах. У різних будинках.
Зустрічаємося на вулиці — і тоді домом стає весь світ.
Чи ти — у всесвіті?

Бог дозволив

Біля собору цілуються двоє. Грішні? Святі?

Без тебе

Дощик. У четвер. І після дощу — дощик. І знову — злива.
То сльозами з неба спливає моя душа. До тебе.

Кульбаба

Він зірвав її сивою квіткою — й вона зляканими списками розлетілася врізнобіч, рятуючись від його теплого подиху.
Де ж він був, коли вона золотіла у весняному смарагді незайманої трави?

Повернення

І знов я йду тим бульваром, де ти мене так ненавидів, а я тебе так кохала.

Перестрога

Моя ріка вже оминає твоє місто і невдовзі зовсім змінить русло.

Сиве полум'я

Пригорни мене до себе.
Запали мене собою.
Станемо ми с
в
і
ч
к
о
ю

Краплі

Їхала до осені, а потрапила — до зими. Вирвалася з зими й — знову в осінь.
Як же до літа, до весни дістатися?

Мрія про щастя

Вона сідала до нього в машину з єдиним бажанням — розбитися. Разом. Назавжди.

Майже за прислів'ям

Скажи мені, хто твоя суперниця, і я скажу, чи вартий він твоєї уваги.

За Екзюпері

Я маю свою маленьку планету й далеку срібно-сиву зірку. То ж чи щаслива я?

Як про небіжчиків

Про колишніх друзів слід говорити як про покійників — або нічого, або добре.

Благання

Збережи мене для себе.
Збережи — для себе.
Збережи себе.

ВАШІ ТВОРИ ПОВЕРНУЛИ МЕНЕ ДО ЖИТТЯ

Я мала щастя й нагоду поздоровити найталановитішого письменника нашої епохи Олеся Терентійовича Гончара з великим і славним ювілеєм — 75-річчям з дня народження. Поздоровила я його від невеликої кількості тих, що навчались в одному й тому ж Харківському державному університеті, що й письменник, і майже в один і той же час.

Запам'ятались на все життя ті довоєнні, нелегкі, але щасливі роки навчання.

О. Т. Гончарем за довге життя написано багато творів, серед них трилогія «Прапороносці», повість «Земля гуде», низки оповідань про визвольну місію Радянської армії, оповідання про творчу працю народу: «Пороги», «Жайворонок», «Соняшники», збірник «Людина в степу», повісті «Микита Братусь», «Щоб світився вогник», романи «Таврія», «Перекоп», «Людина і зброя», «Тронка», «Собор». За цей «Собор» О. Гончар свого часу і на Магадані побував.

Його твори видані 40 мовами світу.

В 1992 році О. Т. Гончара обрано почесним доктором філології Альбертського університету в Канаді.

— Олесь Терентійович! Ваші твори роблять чудеса, їх дуже люблять, бо в кожному з них велика людяність і правдивість.

В 1964 році я дуже тяжко захворіла, лежала в лікарні і Ваша «Тронка», отой дзвіночок на овечій шиї, повернула мене до життя. Її читала мені актриса Таїсія Литвиненко, ліжко якої було поруч з моїм, та, що зіграла головну роль у фільмі «ЧП» («Надзвичайний випадок»). Найкращими ліками для мене виявилась Ваша «Тронка».

— На закінчення, щоб Ви побажали студентам і співробітникам нашого інженерно-будівельного інституту?

— Бажаю усім головного — здоров'я, а також якнайшвидше подолати кризу, вийти з такого становища, стати цивілізованою незалежною Україною, що ввійшла б до міжнародного співтовариства, а студентам — вчитись!

— Дякую Вам, Олесь Терентійович, за добрі побажання, а магічне слово Ваших творів, що кличе до порозуміння, єдності, консолідації і братолюб'я, хай лунає над усім світом.

Г. ПОПЛАВСЬКА,
доцент

НАШІ ЗЕМЛЯКИ

Милосердя і благодійність

УКРАЇНА... Київ... Скільки наших знаменитих земляків залишило значний слід в історії нашого давнього міста. Одним із них, чиє життя і діяльність являють особливий інтерес, є Микола Артемійович Терещенко. Його носить одна з київських вулиць.

Протягом життя Микола Артемійович пожертвував на громадську користь близько 5 мільйонів карбованців, і майже половину з них — Києву. Минуло вже 90 років від дня смерті його, а плоди творчої, але тихої і безплатної благодійності продовжують служити людям.

Майбутнім вітчизняним підприємцям є з кого брати приклад. Але багатства мало — ще потрібна щедра душа, здатна на милосердя.

Коріння роду Терещенка виходять із славного міста українського козацтва Глухова — давньої столиці Лівобережної України.

Виходець із глухівських козаків Артемій Терещенко, батько Миколи, зумів добре поставити власну справу. За вдачу він швидко отримав простонародне прізвисько «Карбованець». Займаючись хлібною та лісною торгівлею, Терещенко накопив непоганий капітал і вклав його у промисловість, що розвивалася швидкими темпами. В справах допомагали йому сини: Микола, Федір і Семен. Перший син — Микола — народився в жовтні 1819 року. Живучи в невеличкому місті, в сім'ї починаючого підприємця, Микола не міг вчитися в престижному учбовому закладі і закінчив всього лиш глухівське міське училище. Але природні здібності допомогли йому доповнити недоліки і пробіли провінційної освіти. Допомагаючи батьку в управлінні заводами і торгівлі, Микола Артемійович одночасно занурився в громадську діяльність.

М. А. Терещенко понад 20 років стояв на чолі глухівського міського самоуправління — це свідчення загальної поваги, що завоював він у земляків своєю діяльністю. Вона розвивалася в 3-х напрямках: земські справи, освіта, благодійність. Забігаючи наперед, скажемо, що неви падково в родовому терещенківському дворянському гербі пізніше був вказаний девіз: «Прагнення до громадських справ». Повністю відповідали цим словам і підприємницька діяльність сім'ї Терещенка.

Накопичення капіталу для них не було самоціллю, воно йшло паралельно із удосконаленням виробництва і створенням умов для ефективної роботи цукрових заводів. Тому буряк вирощувався на власних землях і на власних же заводах перероблявся. Миколі Артемійовичу належало окремо від братів близько 80 тисяч десятин землі, цукрові, рафінадні і винокуренні заводи, парові і водяні млини. Їх географія — Чернігівська, Київська, Волинська, Подільська, Харківська, Курська, Тульська губернії.

На заводах працювали в основному жителі навколишніх сіл, але були й приходящі. Організацію їх праці та побуту можна прослідкувати на прикладі найстарішого рафінадного заводу в Хуторі Михайловському, який щодоби переробляв 10 тисяч пудів цукрового піску. Завод удостоювався золотих медалей і вищих призів промислових виставок в Парижі, Чікаго, Петербурзі, Москві і ін. Зайнято на ньому було 660 робітників, працювали вони в три 8-годинні зміни, мали один вихідний на тиждень. Місячна зарплата коливалась від 6 крб. у підсобних робітників і жінок до 15 крб. у бригадирів і старост. Крім цього виплачувалось по 5 крб. за харчове довольство. Приходящі робітники щодня отримували із загальної кухні 1 кг хліба, 400 г м'яса, 50 г сала і ін. продукти. При заводі були лікарня на 35 ліжок, трьохлітнє народне училище на 60 учнів, була влаштована чайна для робітників, де у вільний час гралися спектаклі, проводилися вечори. Безплатні лікарні та школи виникли, власне, при кожному заводі, і на їх утримання М. Терещенко виділяв значні кошти. Так, для загальних нужд в одному Андрушівському маєтку він витратив 47 тисяч карбованців.

Багато зробила сім'я Терещенків для свого рідного міста Глухова. На пожертвування їх було побудовано ремісничі училища, притулок для дітей-сиріт, жіноча і чоловіча гімназії, банк, учительський інститут і ін.

Енергійній натурі М. А. Терещенка стає тісно в провінційному Глухові і в 1875 році він переїжджає до Києва. До цього часу у Миколи Артемійовича з дружиною було шестеро дітей — Варвара, Іван, Олександр, Марія, Ольга, Єфросинія. Першій дочці — 23 роки, останній — 6 літ. Поселилися вони по Бібіковському бульвару № 12 (нині бульвар Т. Шевченка, в особняку, що раніше належав київському міському голові П. П. Демидову-Сан-Донато).

Новий володар капітально перебудував будинок, перетворив у палац в ренесансному стилі. Під одним дахом були житлові кімнати, службові приміщення, контори цукрових заводів і тут же хазяїн розмістив свою художню колекцію, яку почав збирати в 60-і роки. За ним пристрасними колекціонерами, знавцями і меценатами мистецтва стали брат Федір, сини Іван та Олександр, донька Варвара з чоловіком Богданом Ханенком. Завдяки їм всім ми тепер маємо найбагатші зібрання чотирьох київських музеїв — Т. Г. Шевченка, українського образотворчого мистецтва, західного і східного мистецтва. Три з них знаходяться в спорудах, які належали сім'ї Терещенків.

Одним із його перших милосердних справ в Києві було будівництво училища сліпих на розі Інститутської (вул. Жовтневої революції) і Кріпосного провулку. Воно відкрилося в 1881 році і стало першим таким закладом в Росії. В тому ж році Терещенко дав 23 тисячі карбованців на побудову двоповерхового будинку Маріїнського дитячого притоку на Паньківській вулиці (ріг Микільсько-Ботанічної), де зараз інститут психології. Тут навчалися грамоті і нескладним ремеслам 50 постійних вихованців та 100 приходящих дітей із бідних сімей.

Тисячі киян в радянський час народилися в пологовому будинку по вул. Басейній № 16. Але мало хто знає, що цей будинок споруджений Терещенком в 1885 р. для безплатного нічліжного дому. Він розрахований був на 490 тих, хто потребував крову, а в суворі зими він приймав понад 600 чоловік. Багатьом малим дітям та їх мамам відомі лікарняні палати по вул. Косіора № 24, де до 1978 розміщувався інститут педіатрії, акушерства та гінекології, а зараз — дитяча клініка.

В нашому нарисі називаються суми пожертвувань, і сенс нагадати деякі ціни в Києві наприкінці минулого століття. Ось вони: пара робочих волів — 220 крб., чоловіче пальто — 11, наручний годинник — 10, пуд цукру-рафінаду — 5 крб., житнього борошна — 90 копійок, картоплі — 20, фунт масла — 30, яловичини — 8, десяток яєць — 15, одна куриця — 40 копійок, середнє порося до столу — півтора карбованця. По цих карбованцях і копійках можна легко уявити, що пожертвування цукрозаводчика було досить відчутним внеском на потреби суспільства. І в першу чергу — найбідніших шарів.

Брав Микола Артемійович участь і в створенні політехнічного інституту, він перерахував в фонд будівництва 150 тисяч, а всього ініціативний комітет зібрав від приватних осіб мільйон карбованців. В серпні 1898 року відбулося закладення хімічного корпусу, а в 1901-му всі 6 споруд були готові.

В ці ж роки Терещенко займався активно справами Товариства розповсюдження комерційної освіти, що засноване під його керівництвом в 1896 році. За 6 з половиною останніх років свого життя він пожертвував Товариству 329 тисяч 814 крб. 27 коп. Ось як точно потім підраховували.

На ці ж кошти було відкрито чоловічу торговельну школу і торговельні класи для дорослих. Вони знаходилися на розі Костянтинівської і Хоревої, де зараз профтехучилище № 49. Там же 1899 року почала працювати перша в Російській імперії торгова школа імені П. Г. Терещенка.

Нові учбові заклади переслідували конкретну мету дати учням знання, що необхідні для служби в торговельно-промислових закладах та керівництва невеликою торгівлею. В підготовчий клас приймалися діти всіх станів і віросповідань не молодші 11 років, повний курс — 3 роки. В класах для дорослих навчання тривало 9 місяців і було платним, але неімущі від уплати звільнялися.

Турбуючись за «свої» школи, Микола Артемійович в той час ревно виконував обов'язки почесного попечителя найавторитетнішого середнього учбового закладу — І-ї гімназії, що знаходилась на Бібіковському бульварі № 14, і старости гімназицької церкви св. Миколая. Багато гімназій, училищ, приютів, клінік, музеїв, соборів з'являлися за його матеріальною підтримкою. Це 5-та гімназія на Печерську (зараз автодорожній інститут), комерційне училище по Бул-Кудрявській № 24 (книжково-журнальна фабрика), Троїцький народний дім товариства грамотності (театр оперети), міський музей старожитностей і мистецтва (музей українського образотворчого мистецтва), Покровська церква на Солом'янці, собор св. Миколая Покровського монастиря, Володимирський собор — все це з'явилося за участю Миколи Артемійовича.

На схилі віку Микола Артемійович зробив свою останню велику благодійну справу — заснував училище для глухонімих. А через півроку, 19 січня 1903 р., тихо відійшов в інший світ. Два дні Київ прощався з почесним громадянином міста. Поховали його у рідному Глухові, де поховалися батьки, брат Федір, дружина, що померла в 1897 році.

За статтею
В. КОВАЛИНСЬКОГО.

Редактор О. ПРИМАК

«А+Б», газета Совета трудового коллектива Киевского ордена Трудового Красного Знамени инженерно-строительного института, издается на украинском языке. Печать высокая. Объем и полоса формата 1 печатный лист. Комната 346. Тел. 272-95-35. Тираж 1000 экз. Кв. 161.
Фірма «ВІПОЛ».
Замовлення 5253/31.